

ส่วนที่ 2

การสำรวจความต้องการการบริการวิชาการแก่สังคม และการบูรณาการการบริการวิชาการ

ความสำคัญของการสำรวจความต้องการการบริการวิชาการแก่สังคม

การสำรวจความต้องการของชุมชน หรือภาครัฐ หรือภาคเอกชน หรือหน่วยงานวิชาชีพ เพื่อประกอบการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ ทิศทางและการจัดทำแผนการบริการทางวิชาการตามจุดเน้นและความเชี่ยวชาญของสถาบัน

แนวทางการสำรวจความต้องการการบริการวิชาการแก่สังคม

ในการบริการวิชาการนั้น จำเป็นต้องเริ่มจากการสำรวจความต้องการของชุมชน สังคม เพื่อกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ และเสริมสร้างความเข้มแข็ง เพื่อนำไปจัดทำเป็นโครงการ โดยกำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จ และเป้าหมายร่วมกับชุมชน (ตัวอย่างแบบการสำรวจความต้องการที่ภาคผนวก)

ความสำคัญของการบูรณาการการบริการวิชาการกับการเรียนการสอนและการวิจัย

ความหมายของการบูรณาการ

การบูรณาการ หมายถึง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ ความเข้าใจและทักษะในศาสตร์หรือวิชาต่างๆ มากกว่า 1 วิชาขึ้นไปรวมเข้าด้วยกัน ภายใต้เรื่องราวโครงการหรือกิจกรรมเดียวกัน เพื่อแก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (กรมวิชาการ, 2544)

บูรณาการ หมายถึง การนำเนื้อหาสาระที่มีความเกี่ยวข้องกันให้สัมพันธ์เป็นเรื่องเดียวกัน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจลักษณะที่เป็นองค์รวม และนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ทีศนา แคมมณี, 2545)

สำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ให้คำจำกัดความ การบูรณาการไว้ในคู่มือประกันคุณภาพการศึกษาว่า การบูรณาการ (Integration) หมายถึง การผสมกลมกลืนของแผนกระบวนการสารสนเทศ การจัดสรรทรัพยากร การปฏิบัติการ ผลลัพธ์และการวิเคราะห์ เพื่อสนับสนุนเป้าประสงค์ที่สำคัญของสถาบัน การบูรณาการที่มีประสิทธิผลเป็นมากกว่าความสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน (Alignment) ซึ่งการดำเนินการของแต่ละองค์ประกอบภายในระบบการจัดการผลการดำเนินการมีความเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียวอย่างสมบูรณ์

จากความหมายของการบูรณาการจะเห็นได้ว่า การบูรณาการจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการที่ทำอยู่เดิมให้ได้ผลยิ่งขึ้น ช่วยสร้างภาวะความสมดุล ความสมบูรณ์และความครบถ้วน ลดปัญหาของความขาดแคลน ความกังวลหรือปัญหาอื่นนำไปสู่การเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ใหม่ที่

ก่อให้เกิดการพัฒนาให้มีความสมบูรณ์ ความสมดุล ความถูกต้อง ความดีงาม รวมทั้งการสร้างคนให้เป็น “บัณฑิต”

เนื่องจากการปฏิบัติตามพันธกิจต่างๆ ของมหาวิทยาลัยต้องส่งผลต่อคุณภาพการสอนและคุณภาพบัณฑิต การประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายใน (สกอ.) และภายนอก (สมศ.) จึงได้กำหนดให้มีการบูรณาการการบริการวิชาการกับพันธกิจต่างๆ ไว้ในองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน องค์ประกอบที่ 5 บริการวิชาการแก่สังคม ตัวบ่งชี้ที่ 5.1 ระบบและกลไกการบริการทางวิชาการแก่สังคม เกณฑ์มาตรฐานทั่วไป ข้อ 2 มีการบูรณางานบริการทางวิชาการแก่สังคมกับการเรียนการสอน และ ข้อ 3 มีการบูรณาการงานบริการวิชาการแก่สังคมกับการวิจัย

การประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก ตัวบ่งชี้ที่ 8 การนำความรู้และประสบการณ์จากการให้บริการวิชาการมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการวิจัย กำหนดให้มีการนำความรู้และประสบการณ์มาใช้พัฒนาหรือบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนหรือการวิจัย

สำหรับการบริการวิชาการเป็นการให้บริการทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ในด้านต่างๆ คือ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของอาจารย์ และอาจารย์ต้องนำความรู้มาสู่การพัฒนาหลักสูตร การบูรณาการ เพื่อใช้ประโยชน์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนและการวิจัย พัฒนาตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ สร้างเครือข่ายกับหน่วยงานต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งงานของนักศึกษา

แนวปฏิบัติที่ดีของการบูรณาการการบริการวิชาการกับการเรียนการสอนและการวิจัย

1. ต่อยอดงานที่มีความสนใจและชำนาญจะทำให้เกิดงานบริการที่มีคุณภาพและจะเป็นการสร้างเครือข่าย
2. การบริการวิชาการในส่วนของ การประกันคุณภาพ เน้นการมีส่วนร่วมกับชุมชน/องค์กร ซึ่งทั้งสองคำนี้ไม่ได้หมายความรวมถึงแค่พื้นที่ แต่จะรวมถึงผู้นำและรวมถึงผู้เข้าร่วมอบรม
3. การบูรณาการการบริการวิชาการเข้ากับการเรียนการสอน ต้องมีหลักฐาน ประกอบด้วย ประมวลการสอน และการสรุปผลว่าได้อะไรจากการบริการวิชาการเพื่อมาพัฒนาการเรียนการสอน
4. การบูรณาการการบริการวิชาการกับงานวิจัยต้องมีหลักฐานเป็นงานวิจัย การประเมินผล และการสร้างความยั่งยืนได้
5. การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนนั้น การดำเนินการงานบริการวิชาการต้องอยู่ในรูปแบบของการมีส่วนร่วม มีระบบ PDCA ร่วมกัน กำหนดตัวชี้วัด (KPI) ร่วมกัน และผลลัพธ์ที่ได้ต้องสร้างให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ (ความเข้มแข็ง)

การบูรณาการการบริการวิชาการกับการเรียนการสอน

แนวทางและขั้นตอนของการบูรณาการกับการเรียนการสอน

การบูรณาการงานบริการทางวิชาการกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนสามารถดำเนินการในรูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การกำหนดให้นักศึกษานำความรู้ไปจัดทำเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนในรายวิชาที่อาจารย์สอน มีหัวข้อหรือประเด็นที่สามารถให้นักศึกษานำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปทำโครงการจัดบริการวิชาการด้วยตนเอง ขั้นตอนการดำเนิน คือ

- 1.1 คณะวิชา/หรือหน่วยงานมีกิจกรรมหรือโครงการการบริการวิชาการที่อยู่ในแผน
- 1.2 วิเคราะห์สาระความรู้ในรายวิชาที่สอนว่า สอดคล้องกับโครงการบริการวิชาการที่มีอยู่ในแผน
- 1.3 การจัดทำโครงการ โดยลงพื้นที่ชุมชนเป้าหมาย โดยนักศึกษามีบทบาทเป็นผู้ให้บริการผู้ถ่ายทอดความรู้ จัดกิจกรรมตามที่กำหนด
- 1.4 นักศึกษาประเมินผลของตนเอง จัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินโครงการการให้บริการวิชาการ
- 1.5 อาจารย์สังเกตพฤติกรรมกรให้บริการของนักศึกษา วัดและประเมินผลงานนักศึกษา

รูปแบบที่ 2 การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการบริการวิชาการมาบูรณาการกับรายวิชาที่มีเนื้อหาสอดคล้อง ขั้นตอนดังนี้

- 2.1 สังเคราะห์องค์ความรู้จากการบริการวิชาการ โดยเริ่มจากการสำรวจความต้องการของชุมชน คณะวิชา/หน่วยงานจัดโครงการบริการวิชาการที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน จากผลการสำรวจดำเนินการตามกิจกรรมที่ระบุในโครงการ สรุปผลโครงการ และพิจารณาว่าผลจากการดำเนินโครงการนั้น เกิดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ สรุปองค์ความรู้ที่ได้
- 2.2 พิจารณารายวิชาที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ที่ได้จากการบริการวิชาการ นำความรู้นั้นมาบูรณาการกับรายวิชา โดยความรู้ที่ได้จากการบริการวิชาการนั้นต้องเกี่ยวข้องกับหัวข้อในรายวิชานั้น
- 2.3 ระบุกิจกรรมการบูรณาการใน มคอ.3 หมวด 5 แผนการสอนและการประเมินผล
- 2.4 ดำเนินการบูรณาการการเรียนการสอนกับการบริการวิชาการตามกิจกรรมที่กำหนดใน มคอ. เช่น ให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติ ศึกษา หรือดำเนินการในชุมชน
- 2.5 อาจารย์สังเกตพฤติกรรม วัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษา จากผลงานของนักศึกษา

การบูรณาการบริการวิชาการแก่สังคมกับการวิจัย

ชัยอนันต์ สมุท (อ้างถึงในนที เนียมศรีจันทร์, สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2547) “การวิจัยบูรณาการ” หมายความว่า การเชื่อมโยงความรู้ การแสวงหาความรู้ การศึกษาค้นคว้ากับการใช้ทรัพยากรอันมีจำกัด เพื่อก่อให้เกิดพลังสูงสุดในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

นอกจากนี้สำนักงานวิจัยแห่งชาติ ยังได้กล่าวถึงการวิจัยการวิจัยแบบบูรณาการในเอกสารแผนงานวิจัยแบบบูรณาการ ปี 2549 อีกร่างงานวิจัยแบบบูรณาการเป็นการวิจัยที่ผนวกสาขาวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน มีการรายงานผลงานวิจัยแบบปฏิสัมพันธ์ (interactive) กับหน่วยงานบริหารนโยบายระดับชาติ เพื่อนำไปสู่การดำเนินนโยบายที่เหมาะสมและทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ การวิจัยแบบบูรณาการจะช่วยลดปัญหาความซ้ำซ้อนของงานวิจัย เนื่องจากมีการเชื่อมโยงหน่วยงานด้านการวิจัย หน่วยงานนโยบายระดับกระทรวงและภาคเอกชน เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน มีการกำหนดภารกิจต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยที่ทันต่อปัญหาต่าง ๆ ของประเทศ

ความสำคัญของการบูรณาการบริการวิชาการแก่สังคมกับการวิจัย

การบูรณาการบริการวิชาการแก่สังคมกับการวิจัย ดำเนินการได้โดยการนำความรู้ ประสบการณ์จากการให้บริการกลับมาพัฒนาต่อยอดไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ผ่านกระบวนการวิจัย โดยการให้บริการวิชาการ แล้วพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจและสามารถนำประเด็นนั้น มาศึกษาวิจัยต่อยอดได้ เช่น ในแผนกำหนดให้บริการวิชาการแก่ชุมชนในโครงการ และมีกิจกรรมพร้อมทั้งให้ความรู้ และผลจากการบริการพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจและควรต่อยอดสู่การวิจัย จึงได้กำหนดให้มีการวิจัยขึ้น และได้นำผลการวิจัยมาปรับปรุง เผยแพร่หรือนำไปใช้สอน

ในการต่อยอดงานบริการวิชาการกับการวิจัย ต้องไม่ใช่เป็นการวิจัยประเมินผลโครงการ เพราะการประเมินผลโครงการเป็นสิ่งที่ผู้ให้บริการต้องทำอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าจะประเมินผลโครงการ เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงโครงการ